

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціономічної сфери

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

***Всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю
06 червня 2026 року***

ОДЕСА

DOI: <https://doi.org/10.24195/CriticalThinking2026>

УДК: 378:159.955

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Музиченко Ганна В'ячеславівна - доктор політичних наук, професор, проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Койчева Тетяна Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, в.о. першого проректора з навчальної та науково-педагогічної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Ольга ЗБАРСЬКА (Olga Zbarskaya) - доктор наук, експерт у галузі креативного потенціалу людини, член академії ACSW, член The Textbook & Academic Authors Association, засновник та президент компанії «OZCREDO», автор книг та підручників.

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Папач Ольга Іванівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри математики і методики її викладання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Дерік Ілона Морисівна - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Листопад Олексій Анатолійович - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №15 від 25 червня 2026 року.)*

Рецензенти:

Княжева Ірина Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Фурман Анатолій Анатолійович – доктор психологічних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка».

Критичне мислення в академічному середовищі: від теорії до практики: збірник матеріалів всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю. Одеса: Університет Ушинського, 2026. 473 с.

До збірника увійшли матеріали всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю, присвяченої різним психолого-педагогічним аспектам інноваційного потенціалу особистості, сучасним методам та формам організації освітнього процесу у закладах освіти різного рівня, розвитку критичного мислення під час підготовки здобувачів у закладах освіти.

Науковці висвітлюють питання щодо сучасних форм і методів розвитку критичності як ресурсу інноваційного потенціалу особистості.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть їх автори.

© Університет Ушинського

відчути «дихання» реального виробництва. Тут критичне мислення трансформується з когнітивної абстракції в реальний ресурс безпеки, що запобігає травматизму та нераціональному використанню ресурсів.

Отже, впровадження технологій критичного мислення в нашому закладі - це тривалий і системний процес, який потребує від педагога постійного самовдосконалення. Проте результати того варті, адже ми бачимо, як зростає рівень рефлексивності студентів, як вони стають сміливішими у своїх наукових пошуках. Попереду ще цікавіші виклики: інтеграція інструментів штучного інтелекту, які ми розглядаємо не як заміну людському розуму, а як потужний засіб для поглиблення аналізу в складних міждисциплінарних контекстах.

Список використаних джерел:

1. Гирич З. О. Педагогічні стратегії розвитку критичного мислення студентів технічних університетів. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2025. № 221. С. 379-386.
2. Жумбей М. М., Руснак Л. М., Лагодич Т. С. Формування критичного мислення у студентів закладів вищої освіти. Академічні студії. Серія «педагогіка». 2024. № 4. С. 17-22.
3. Кравченко Л. І., Ільченко О. В. Критичне мислення майбутніх фахівців: сутність і зміст поняття. Українська професійна освіта. 2025. № 18. С. 208-215.
4. Петренко В. О. Огляд сучасних підходів до формування критичного мислення у студентів закладів вищої освіти. Педагогічні науки. 2023. № 101. С. 17-22.
5. Усанова Л. В., Усанов І. О., Штепа О. В. Формування критичного мислення в системі компетентнісної підготовки фахівців. Українська професійна освіта. 2024. № 16. С. 134-142.

ВОВК Богдан Іванович

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Професійна діяльність педагога професійного навчання належить до соціально значущих, оскільки її результати безпосередньо впливають на формування особистості кваліфікованих робітників, їхню громадянську позицію, рівень професійної підготовки та здатність здійснювати усвідомлений життєвий вибір. У цьому контексті педагог професійного навчання виступає ключовим суб'єктом, від якого залежить не лише якість підготовки робітничого потенціалу держави, а й ефективність подальшої соціальної та професійної реалізації молодого покоління, що значною мірою визначається рівнем

сформованості його критичного мислення як складової професійної компетентності.

Трансформаційні процеси в сучасному суспільстві, зумовлені інтенсивним розвитком інформаційного середовища, актуалізують нові вимоги до змісту підготовки та характеристик особистості. Пріоритетного значення набувають уміння працювати з великими обсягами професійно орієнтованої інформації, здійснювати її критичний аналіз, відокремлювати суттєве від другорядного, а також приймати обґрунтовані рішення в умовах невизначеності. У зв'язку з цим освітній процес орієнтується на формування автономної, відповідальної особистості, здатної до ефективної взаємодії в складних життєвих ситуаціях. Саме тому система професійної освіти виступає визначальним середовищем розвитку критичного мислення.

Як зазначає О. Тягло, розвиток критичного мислення є одним із ключових завдань освіти, оскільки забезпечує здатність особистості до самостійного аналізу інформації та аргументованого прийняття рішень [1].

Визначальною передумовою ефективного впровадження педагогічних технологій, спрямованих на розвиток критичного мислення, є усвідомлене прийняття педагогом його значущості та розуміння сутності цього феномену. Відсутність сформованого критичного мислення у самого педагога унеможливорює повноцінну реалізацію відповідних освітніх практик. Отже, здатність до критичного мислення і вміння розвивати його у здобувачів освіти виступають важливими показниками професійної компетентності педагога професійного навчання.

Проблематика критичного мислення є предметом ґрунтовних досліджень у працях зарубіжних учених, зокрема J. Dewey, M. Lipman, M. Scriven, S. Brookfield, R. Ennis, E. Glasser та ін. Їхні підходи, попри відмінності, об'єднують розуміння критичного мислення як активного, рефлексивного процесу оцінювання інформації та обґрунтування суджень, водночас акценти варіюються від логіко-аналітичного аналізу (R. Ennis [2], M. Scriven [3]) до розвитку рефлексивності та здатності до самостійного мислення (J. Dewey [4], S. Brookfield [5]).

В українському науковому дискурсі це питання розглядається у працях І. Войтович, Н. Павлової, О. Пометун, С. Терно, О. Тягло, О. Чуба та інших дослідників, які не лише уточнюють сутність цього феномену, а й акцентують на педагогічних умовах його формування в освітньому процесі, зокрема в контексті компетентнісного підходу.

Як зазначає M. Scriven, професор Гарвардського університету, критичне мислення розглядається як інтегративна здатність до інтерпретації та оцінювання інформації, встановлення взаємозв'язків і побудови обґрунтованих аргументів, що є основою для формування суджень і прийняття рішень [3].

У межах підходу Американської філософської асоціації American Philosophical Association (APA Delphi) критичне мислення тлумачиться як

свідомо керований процес формування суджень, що охоплює аналіз, інтерпретацію, оцінювання інформації та аргументоване пояснення зроблених висновків на основі різних типів міркувань [6], що дозволяє розглядати критичне мислення як інструмент професійного прийняття педагогічних рішень.

Водночас окремі аспекти розвитку критичного мислення у контексті професійної підготовки майбутніх педагогів висвітлено у сучасних дослідженнях І.Войтович, Н. Павлова, де воно розглядається як важливий компонент професійної компетентності та умова ефективної педагогічної діяльності [7].

Подібні підходи простежуються і в сучасних публікаціях О. Пометун, присвячених розвитку критичного мислення у здобувачів освіти, де підкреслюється його роль у формуванні здатності до самостійного аналізу інформації та прийняття обґрунтованих рішень [8].

Здатність здобувачів освіти до обґрунтованого аналізу суспільних явищ, фактів і подій значною мірою зумовлена рівнем сформованості критичного мислення педагога, який їх навчає. У структурі професійного мислення педагога професійного навчання воно виконує метарегулятивну функцію, інтегруючись із педагогічним, логічним і творчим мисленням. Завдяки цьому забезпечується виявлення суперечностей, помилок і неефективних рішень у системі педагогічних впливів. Критичне мислення проявляється як безперервний процес оцінювання педагогічних ситуацій, фактів і власних міркувань, що супроводжується рефлексією інтелектуальної та практичної діяльності. У цьому контексті воно постає як інструмент професійного самоконтролю та корекції педагогічної діяльності.

Критичне мислення є функціонально значущим у проектуванні освітнього процесу і забезпечує:

- ~ критичний відбір змісту навчального матеріалу (за критеріями науковості, актуальності, практичної значущості);
- ~ обґрунтований вибір методів і форм організації навчальної діяльності;
- ~ інтеграцію міждисциплінарних зв'язків;
- ~ адаптацію навчання до індивідуальних особливостей здобувачів освіти.

Завдяки цьому освітній процес набуває ознак усвідомленості, індивідуалізації та продуктивності, а не зводиться до репродуктивного засвоєння знань.

Сучасний педагог професійного навчання має характеризуватися автономністю суджень, когнітивною гнучкістю та відкритістю до нового досвіду. Його мислення повинно бути рефлексивним за своєю природою, орієнтованим на усвідомлення та розв'язання реальних професійних проблем, а не на відтворення усталених шаблонів.

До ключових характеристик критично мислячого педагога професійного навчання належать:

- ~ позитивна мотивація до застосування критичного мислення;

- ~ здатність до планування власної діяльності та стримування імпульсивних рішень;
- ~ когнітивна гнучкість і готовність переглядати власні позиції;
- ~ наполегливість у розв'язанні професійних завдань;
- ~ відкритість до визнання та виправлення помилок;
- ~ розвинений рефлексивний самоконтроль.

Зазначені якості формують основу професійної психограми сучасного педагога та визначають ефективність його діяльності.

Практична реалізація розвитку критичного мислення у підготовці майбутніх педагогів професійного навчання передбачає цілеспрямоване включення здобувачів освіти в такі види діяльності, які відтворюють реальний зміст їхньої майбутньої професійної діяльності у закладах професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти. Йдеться не лише про абстрактний аналіз інформації, а про роботу з професійно значущими ситуаціями, що виникають у сфері професійної освіти та виробництва.

Ефективним підходом у цьому контексті є використання кейсів, що моделюють реальні педагогічні або виробничі ситуації, зокрема: розв'язання педагогічних задач, розв'язання проблемних ситуацій, пов'язаних із організацією навчально-виробничого процесу, аналіз технологічних процесів із навмисно закладеними помилками, оцінювання якості виконання виробничих операцій, виявлення причин браку продукції. Робота з такими завданнями спонукає студентів не лише відтворювати знання, а й перевіряти їх на практиці, виявляти суперечності, аргументовано відстоювати позицію та пропонувати альтернативні рішення.

Важливим є також залучення майбутніх педагогів до аналізу типових професійних помилок, що виникають у діяльності як робітників, так і самих педагогів професійного навчання. Такий аналіз сприяє формуванню здатності до виявлення причинно-наслідкових зв'язків, прогнозування наслідків прийнятих рішень і запобігання помилкам у майбутній професійній діяльності.

Окремого значення набуває робота з технологічною документацією, інструкціями, стандартами та альтернативними джерелами професійної інформації, які можуть містити суперечливі або неповні дані. Їх критичне зіставлення за критеріями точності, доцільності та практичної ефективності формує здатність до обґрунтованого вибору рішень у реальних умовах виробництва та навчання.

Орієнтація освітнього процесу на моделювання професійних і виробничих ситуацій забезпечує розвиток критичного мислення як інструменту аналізу, оцінювання та прийняття рішень, що безпосередньо визначає ефективність майбутньої педагогічної діяльності у сфері професійного навчання.

Отже, критичне мислення слід розглядати як визначальний механізм професійної діяльності педагога професійного навчання, від якого залежить не лише якість педагогічних рішень, а й здатність адаптувати освітній процес до

реальних умов виробництва. Його відсутність або недостатній рівень сформованості зумовлює домінування шаблонних підходів, зниження якості підготовки здобувачів освіти та невідповідність результатів навчання сучасним вимогам професійного середовища.

Сформоване критичне мислення забезпечує перехід до відповідальної, рефлексивної та обґрунтованої педагогічної діяльності, у якій рішення приймаються не інтуїтивно, а на основі аналізу, оцінювання та прогнозування наслідків. У цьому контексті його розвиток набуває не рекомендаційного, а обов'язкового характеру в системі підготовки майбутніх педагогів професійного навчання. Це вимагає системного переосмислення підходів до підготовки педагогів професійного навчання з орієнтацією на реальні виклики виробничого середовища.

Список використаних джерел:

1. Тягло О. В. Критичне мислення: Навчальний посібник. Харків : Основа, 2008. 189 с.
2. Ennis R. H. A taxonomy of critical thinking dispositions and abilities. Teaching thinking skills. ed. by J. Baron, R. Sternberg. New York : Freeman, 1987. P. 9–26.
3. Scriven M., Paul R. Critical thinking as defined by the National Council for Excellence in Critical Thinking 1987. URL: <https://www.criticalthinking.org/pages/defining-critical-thinking/766> (дата звернення: 10.04.2026).
4. Dewey J. How we think. New York : D. C. Heath & Co., 1910. 224 p.
5. Brookfield S. D. Developing critical thinkers: Challenging adults to explore alternative ways of thinking and acting. San Francisco : Jossey-Bass, 1987. 304 p.
6. Facione P. A. Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus for Purposes of Educational Assessment and Instruction (The Delphi Report). Millbrae, CA : The California Academic Press, 1990. 111 p.
7. Войтович І. С., Павлова Н. С. Критичне мислення майбутнього педагога у контексті професійної підготовки. Академічні візії. 2023. Вип. 26. С. 1–10. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10453630> (дата звернення: 10.04.2026).
8. Пометун О. І. Критичне мислення як педагогічний феномен. Український педагогічний журнал. 2018. № 2. С. 89-98. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2018_2_14 (дата звернення: 10.04.2026).
9. Чуба О. Формування критичного мислення як психолого-педагогічна проблема. Педагогіка та психологія професійної освіти. 2013. No3. С.202-208.

		Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
2	Артюх В'ячеслав Олексійович	кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри історії, правознавства та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
3	Атаманюк Зоя Миколаївна	доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
4	Балазюк Оксана Юріївна	кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку та оподаткування Вінницького навчально-наукового інституту економіки Західноукраїнського національного університету
5	Біліченко Павло Геннадійович	кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки, психології, соціальної роботи та менеджменту Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
6	Бойцун Ірина Євгеніївна	кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри літературознавства і східної філології Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
7	Борзунов Юрій Леонідович	старший викладач кафедри автомобільного транспорту та логістики Національного університету «Одеська політехніка»
8	Бугайчук Світлана Анатоліївна	кандидат фізико-математичних наук, старший науковий співробітник інституту фізики Національної академії наук України
9	Бухнієва Олена Анатоліївна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музичного та образотворчого мистецтв Ізмаїльського державного гуманітарного університету
10	Васильєва	асистент кафедри германської філології та

training system in a practical dimension	мислення у систему професійної підготовки у практичному вимірі	
Bohdan Vovk Critical thinking as a necessary component of the professional competence of a modern vocational education teacher	Вовк Богдан Критичне мислення як необхідна складова професійної компетентності сучасного педагога професійного навчання	39
Mariana Votkanych Development of critical thinking of philology students through the interpretation of a literary text in classes on Ukrainian literature of the modernist era	Вотканич Мар'яна Розвиток критичного мислення студентів-філологів через інтерпретацію художнього тексту на заняттях з української літератури доби модернізму	44
Yurii Hapon Developing critical thinking of future horticultural specialists in the process of monitoring urban green spaces	Гапон Юрій Розвиток критичного мислення майбутніх спеціалістів садово-паркового господарства у процесі моніторингу міських зелених насаджень	47
Anna Harmash, Vitalii Nazarenko The role and importance of critical thinking in the training and professional activities of specialists in the specialty "forestry"	Гармаш Анна, Назаренко Віталій Роль та значення критичного мислення в підготовці та професійній діяльності фахівців спеціальності «лісове господарство»	51
Natalia Hediikova Formation of critical thinking of higher education students in the process of studying socio-political disciplines	Гедікова Наталія Формування критичного мислення здобувачів вищої освіти у процесі вивчення суспільно-політичних дисциплін	55
Anatolii Hlushkovetskyi Developing critical thinking among higher education students when studying historical informatics	Глушковецький Анатолій Розвиток критичного мислення здобувачів вищої освіти при вивченні історичної інформатики	58
Nataliia Hordiienko Critical thinking as a factor in the effectiveness of psychological	Гордієнко Наталія Критичне мислення як чинник	61